

Η εποχή του Μεσοπολέμου (1923-1940) δεν είναι ιδιαίτερα γνωστή στο σύνολό της, καθώς οι σχετικές μελέτες επικεντρώνονται κυρίως στις εκλογικές αναμετρήσεις και στα διάφορα κινήματα που εκδηλώθηκαν την περίοδο αυτή. Η Ιστορία της Εκπαίδευσης περιλαμβάνει και την σημαντική Μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε κατά την τελευταία κοινοβουλευτική θητεία του Ελ. Βενιζέλου. Όμως υπάρχουν και άλλες πτυχές αρκετά σημαντικές, όπως τα κοινωνικά και εθνικά ζητήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι τότε κυβερνώντες.

Αρκετά από αυτά τα θέματα παρουσιάζονται με παραστατικό τρόπο στο νέο πολύ ενδιαφέρον μυθιστόρημα του Γιώργου Σκαμπαρδώνη «**Ηλιος με Ξιφολόγες**», που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις Εκδόσεις Πατάκης (Αθήνα 2023). Το μυθιστόρημα αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ιστορικό και κοινωνικό. Με εξαιρετική μαεστρία ο Συγγραφέας, αφού πρώτα μελέτησε καλά τα ιστορικά γεγονότα της εποχής, κατορθώνει να αναστήσει την κατάσταση που επικρατούσε στη Θεσσαλονίκη κατά το πρώτο εξάμηνο του 1931. Από την αρχή το βιβλίο κινεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη να προχωρήσει στην αναγνώση του (μελέτη, θα ταίριαζε καλύτερα) και να φτάσει στο τέλος του. Μελετώντας το διαπιστώνεις πράγματι ότι αξίζει τον κόπο. Για δύο λόγους. Ο πρώτος, γιατί χάρισαει τη γραφή του, και ο δεύτερος, γιατί γνωρίζεις και άγνωστες πτυχές της ιστορίας, τις οποίες δεν προκύπτει να συναντήσεις στις ιστορικές μελέτες. Ο ευρηματικός τρόπος του Γ. Σκαμπαρδώνη, με τον οποίο αρχίζει το μυθιστόρημά του, σου προκαλεί την περιέργεια και το ενδιαφέρον να συνεχίσεις. Ένας ποινικός που πιάστηκε στη φάκα μιας προσφυγογυαλιάς, της γριάς Συντάκικας, η οποία, αφού τον περιέλουσε με ανούνημα και τον «λαμπάδιασε», τον «ελευθερώσε» με αποτέλεσμα αυτός να καταφύγει στη διπλανή προσφυγική παράγκα και να την κάψει. Αυτή η καταστροφή οδήγησε στην αποκάλυψη μιας γιάφκας ενός αρχειομαρξιστή, που στο υπόγειό της είχε κρυμμένα όπλα και έναν νεκρό. Από εκεί αρχίζει να ξετυλίγεται το κουβάρι που έχει πολλές και πολύχρωμες κλωστές. Το πρωί, εκτός από τους γείτονες, έσπευσαν και δύο χωροφύλακες, οι οποίοι διαπίστωσαν ότι στην καμένη παράγκα με τον καμένο ιδιοκτήτη της, υπήρχε και μια κλειδωμένη καλά καταπακτή. Όταν την άνοιξαν, διαπίστωσαν ότι, εκτός των άλλων, εκεί φυλάσσονταν και «διάφορα περίεργα εργαλεία, μια παράξενη όρθια πράσα, σφυριά, κόφτες, τανάλιες, τραγανάκμας» αλλά και «δένκα τραγυκαροσουβλά, πέντε μαχαίρια διαφόρων μεγεθών, εφτά φαλτσέτες, δύο σουβλο-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ **‘Ηλιος με Ξιφολόγες**

Μυθιστόρημα

Αθήνα, Πατάκης, 2023, σελ. 407. Σχ. 21×14.

πουργέ, είναι μύλος. Λαϊκοί και βασιλόφρονες εναντίον των βενιζελικών. Εθνικιστές, ένα σωρό οργανώσεις, εναντίον των Εβραίων. Φασίστες εναντίον των κομμουνιστών, που κι αυτοί έχουν μια αποθρασυνθεί. Κομμουνιστάι εναντίον των αρχαιομαρξιστών συντρόφων τους. Φαγώνονται μεταξύ τους οι άσπονδοι σύντροφοι».

ΘΑΝΝΑΣ (ΖΑΝΝΑΣ): «Δείξε ψυχραιμία...»

ΓΟΝΑΤΑΣ: «Πόση ψυχραιμία: Καπνεργάτες, υπάλληλοι, εργατικά κέντρα οργανώνουν διαρκώς απεργίες και διαδηλώσεις. Συγκρούσεις και φόννοι. Αναταραχή. Εξαφανίζονται άνθρωποι. Φόβος, κάθε μέρα, για κάποιο στρατιωτικό κίνημα. Όλοι εναντίον όλων. Σύν τους πρόσφυγες που τριγυρνούν σαν φαντάσματα, απελπισμένοι. Δένουν τα παπούτσια τους με σύρματα. Συσσίτια παντού και αναδουλεία. Λόγω της φτώχειας έχουμε και πολλές κλοπές, μαχαρώματα, ποινικά εγκλήματα...»

«Ο στρατηγός (Γονατάς), χαμπλόφινα, κυνικά, σκίβοντας προς τον Γόρδιο: «Άρα, πολλές ευκαιρίες για να κάνεις στρατολογίες χαφιέδων...»

Ενώ, ο δήμαρχος κύριος Βαμβακάς: «Δεν μας έφτανε το κραχ του '29, πρόπερσι...»

Και ο διοικητής Μακεδονίας-Θράκης:

«Πολλές χρεοκοπίες. Ανεργία. Ο λαός έχει γίνει εμπρηστή, δεν ξέρει κατά που να γείρει. Κι αν δεν προσέξουμε, αυτές οι παραγκοτούλες περίεργες άσπερες θα εξαχθούν σε εστίες των πιο αριστερών ροτών».

Η προτροπή του Γονατά προς τον Γόρδιο «πολλές ευκαιρίες να στρατολογήσεις χαφιέδες» προδιαγράφει την εξέλιξη της δράσης του δεύτερου, ο οποίος θα αναλάβει να εξιχνιάσει διάφορες δολοφονίες, να ανακαλύψει τη δράση διαφόρων ομάδων και ατόμων που κινούνται συνωμοτικά εις βάρος των «εθνικών συμπερόντων». Πράγματι ο Γόρδιος με καταπληκτική επιδεξιότητα πέτυχε στην αποστολή του συνεργαζόμενος πάντα με τους προϊστάμενους του πολιτικούς και στρατιωτικούς αξιωματούχους, τον στρατηγό Γονατά και τον Αλέξανδρο Θάνα (Ζάννα), υπουργό Αεροπορίας και έμπιστο του Ελ. Βενιζέλου, καθώς και τον υπενθυμινοτάρχη -υποδιοικητή της Ειδικής Ασφάλειας Ιωάννη Στρίγκο.

Το βασικό αφήγημα και η ουσία της πλοκής του «**Ηλιος με Ξιφολόγες**» είναι η ιστορία των κοινωνικών κινήματων στη Θεσσαλονίκη, με τις ιδεολογικές διαμάχες που συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Τότε, στο πρώτο εξάμηνο του 1931, η Θεσσαλονίκη δεν είχε καν συμπλη-

μάνια, ένα αυτόματο σπλιέτο, τρία μικρά τσεκούρια και δύο τυλιγμένους μουσαμάδες» μέσα στους οποίους ήταν κρυμμένα δύο ελαφρά πιστόλια "Walther" κι ένα "Mausler". [...] Δίπλα κοιτά με σφαιρές - ένα μικρό οπλοστάσιο». Πιο πέρα σ' ένα μικρό μπαούλο ήταν «μπροσούρες, προκηρύξεις και φυλλάδια». ένα από τα οποία είχε τίτλο: «ΣΧΕΔΙΟ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ / Της Κομμουνιστικής Οργάνωσης / Μποσεβίκων - Λενινιστών (Αρχαιομαρξιστών) / Αριστερής Αντιπολίτευσης». Μια παράξενη βαριά μυρωδιά έκανε τους χωροφύλακες να ειδοποιήσουν την Ειδική Ασφάλεια.

Το ίδιο βράδυ στη Θεσσαλονίκη γινόταν η επίσημη χοροεπεριδα των εφέδρων υπαξιωματικών - μα εκδήλωση υπέρ των φθισικών.

Ήδη από αυτή την δεύτερη άπτηλη ενόητα ο Συγγραφέας μας δίνει τα σπουδαιότερα πρόσωπα που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο μυθιστόρημά του. Όλα αυτά τα πρόσωπα παρίστανται εκεί και είναι: ο ταγματάρχης Γόρδιος Κλημέντος (το κύριο πρόσωπο), υποασπής, φαινομενικά, του Σωματηρίου, αλλά στην πραγματικότητα επικεφαλής της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφαλείας στη Βόρεια Ελλάδα και του 2ου Επιτελείου Γραφείου Πληροφοριών του Γεώ Στάματ Στρατού - ο διοικητής του Γεώ Σ.Σ. στρατηγός Σπηρίος Μάγνης - ο Στυλιανός Γονατάς, Γεν. Διοικητής Μακεδονίας-Θράκης - ο Χαρίσιος Βαμβακάς, δήμαρχος Θ/νίκης - ο Αλέξανδρος Θάνας (Ζάννας), υπουργός Αεροπορίας, ο οποίος ήταν γαμπρός της Πηνελόπης Δέλτα, και η κόρη του κωνσταντινούκων Κύριου Μελισσηνού, Ντανιέλ, την οποία εργατεύεται ο ταγματάρχης Γόρδιος και έχει και αυτή πρωταγωνιστικό ρόλο στο μυθιστόρημα.

Στη διάρκεια της χοροεπεριδας παρατίθεται ένας σημαντικός διάλογος - συζήτηση, από όπου μας δίνεται συνοπτικά η κατάσταση που επικρατούσε τότε στη Θεσσαλονίκη και κατ' επέκταση το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εξελισθούσε η υπόθεση του μυθιστορήματος. Ας τον παρακολουθήσουμε.

ΓΟΝΑΤΑΣ: «Η πόλη, κύριε

ρώσει είκοσι χρόνια από την απελευθέρωσή της. Ήταν «μια πολύσημη πόλη (σαν μικρογραφία της Ευρώπης, σήμερα) σε εκρηκτική κατάσταση». Υπήρχαν και δρούσαν σ' αυτή «εθνικιστές, κομμουνιστές, τροτκιστές, φασίστες, Εβραίοι, αντισημιτισμός, αντικατασκοπία, πορνεία, παρακράτος, αλλά κι ασθινοί άντρες και μαζικές γυναίκες». Ήταν ακόμα πολύπλοκες διαδικασίες από πολλούς, διαφορετικές ιδεολογίες, κινήματα, παρακράτος, πρόσφυγες, συγκρούσεις, φονιά, συνωμοσίες». Η Μακεδονία με την Θεσσαλονίκη της ήταν διεκδικούμενη και διαφιλονικούμενη, διότι ήταν το πιο σημαντικό λιμάνι της ΝΑ Ευρώπης. Άρα το θέμα ήταν περισσότερο εθνικό». Ήταν ακόμα γείτονες ήθελαν να την ενσωματώσουν στην σχεδιαζόμενη από αυτούς Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία, ο Μουσιλόνι την καλόβλεπε, οι Ρουμάνοι είχαν κι αυτοί τις βλέψεις τους. Στα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα ενυπήρχε ο βασικός διχασμός, βενιζελικοί και βασιλόφρονες, και συνεχείς πολλαπλές συγκρούσεις και απεργίες για το ζήτημα της επεξεργασίας του καπνού και όχι μόνον.

Ο Γ. Σκαμπαρδώνης με εξαιρετική δεξιοτεχνία μυθοποιεί και απομυθοποιεί συγχρόνως τη Θεσσαλονίκη. Με γλώσσα απλή και ελάχιστα «ιδιωματική», σε ό,τι σχετίζεται με τους ανθρώπους του υποκόσμου με τους οποίους ο κεντρικός ήρωας έρχεται σε επαφή, για να πάρει πληροφορίες, μας μεταφέρει στο κλίμα της εποχής εκείνης. Μέσα από το κείμενο αναδεικνύονται ο κοσμοπολιτισμός, η καθημερινότητα και διάφοροι τύποι ανθρώπων τόσο της υψηλής κοινωνίας όσο και των λούμπεν. Υπάρουν αναφορές σε διάφορα κοινωνικά κινήματα με χαρακτηριστικά εννοσιπλάγια αλλά

Συγγραφέας του περιγράφει συχνά τα γυναικεία πρόσωπα με τόση ακρίβεια, ακόμα και στο τι φοράνε, πώς το φοράνε, δημοσιογική κινηματογραφικές εικόνες μοιρών γυναικών και αναπαριστά με επιτυχία την μόδα του Μεσοπολέμου αλλά και επιβεβαιώνει τον μεγάλο ποιητή Νίκο Εγγονόπουλο, ο οποίος είχε πει ότι «είμαστε, πλέον, νοσταλγοί μιας πόλεως που δεν υπάρχει πια», παρά μόνο στην λογοτεχνία. Οι πρωταγωνιστές κανίζουν ταγάρια μάρκας Santal.

Ο Γ. Σκαμπαρδώνης, γλωσσολογικά και βαθύς γνώστης της Ιστορίας, εξετάζει τα γεγονότα ως λογοτεχνία αλλά με ιστορική ακρίβεια και συγχρόνως με ειρωνικό βλέμμα θέλοντας να δείξει την κωμικοτραγωδία της ανθρώπινης κατάστασης, ώστε να δούμε τα συμβαίνοντα σε βάθος και όχι ιδεολογικά, με συγκεκριμένη και μετριοπάθεια, αλλά και με αυστηρότητα. Ο έντονος αντισημιτισμός, που υπέβρεσε τότε (1931) στη Θεσσαλονίκη λόγω ακραίων συγκυριών, αναδεικνύεται προφητικά, επτά χρόνια πριν από την Νύχτα των Κρουστάλλων στο Βερολίνο του 1938, και όλη την τραγωδία που ακολούθησε μετά.

Όλα αυτά αναφέρθηκαν ήδη και πολλά άλλα, τα παρακολουθεί ο αναγνώστης μέσα από την δράση του κεντρικού ήρωα του μυθιστορήματος, του ταγματάρχη Γόρδιο Κλημέντος, ο οποίος αναλαμβάνει όλες τις δυσκόλες αποστολές της διεκπεραιώνει επιτυχώς. Οι ευχάριστες και δυσάρεστες αποκαλύψεις που διαδέχονται η μια την άλλη, η προσωπική του ζωή, οι επαφές του τόσο με τις Αρχές της Θεσσαλονίκης όσο και με τον υπόκοσμό της, αποτελούν ένα συναρπαστικό αφήγημα, το οποίο, αν αρχίσουμε να το διαβάζεις, θέλεις επισωδύηστε να το τελειώσεις. Και όταν το τελειώσεις, διαπιστώνεις ότι, αυτά που διάβασες, τα αγνούσαμε. Νιώθεις όμως και μια βαθιά ικανοποίηση και ευχαρίστηση τόσο γιατί απόλαυσες την ανάγνωση ενός ξεχωριστού ιστορικο-κοινωνικού μυθιστορήματος, όσο και γιατί παρακολούθησες ενδιαφέρουσες παρασηκηνικές διεργασίες που εκτυλίσσονται πίσω από τις αθέατες όψεις της ιστορίας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΝΗΜΑΣ, δ.φ.

Ακύρωση παρουσίασης βιβλίου!

Το βιβλιοπωλείο Τσιουπελάκος είναι στη δυσάρεστη θέση να ανακοινώσει πως ακυρώνεται η προγραμματισμένη για αύριο παρουσίαση του νέου βιβλίου της Λένας Μαντή λόγω προβλήματος υγείας.

Παρασπαστείτε! Ολόκληρη η ανακοίνωση της Λένας Μαντή: "Ζήτηω συγγνώμη που αναγκάστηκα να ακυρώσω τις εκδηλώσεις στην Ελευθερούπολη, στα Γιάννενα, Τρίκαλα και Αγρίνιο.

Ο Γιώργος νοσηλεύεται από χθες στον Ευαγγελισμό όπου τον μετέφερε εσπευσμένα. Η κατάσταση που παρακολουθείται στενά δεσμεύει τον προβληματισμό υγείας που ήδη έχει. Ευχαριστώ για την κατανόηση."